

dne 27. julija 1790. leta pritožujejo pri cesarji Leopoldu II. zoper prenarodbe deželne ustave vojvodine kranjske, ki jih je ukazal cesar Jožef II.

Nekdanji zastopniki kranjski, če tudi so zastopali le 4 stanove in če tudi se ne moremo po vse skladati s tem, kar so storili, vendar moramo reči, da so bili zmirom iskreni varhi državnopravnega stališča, dokler jih dunajska vlada ni zadnji čas celó v nič pripravila; vzela jim je starodavne pravice, vzela plemoženje, in vzela celó lastnega deželnega glavarja in cesarskega guvernêrja jim postavila na čelo.

Že v gori omenjenem pismu od leta 1790. beremo, da odločno zahtevajo, da se deželnim stanovom ne žalijo njihove pravice. „Vse, kar se opira na pravice, je sveto in nedotikljivo. Temveč mora deželno stanovstvo čuti nad tem, ker je ono v imenu naroda pogodbo podložnosti deželnemu vladarju ravno v tem namenu sklenilo, da se prvotne pravice njegove in pravice naroda varujejo vsakoršnega žaljenja vnanje sile“.

„Še takrat — pravi nadalje omenjeno pismo — ko so slovenska okrajna in Metlika, Kras in Istra same zase bile, je vsaka teh dežel (provincij) svojega lastnega cesarskega deželnega glavarja imela. Po njihovem zedinjenju pa je v Ljubljani, glavnem mestu cele vojvodine, zmirom bila najvišega postavodajalca namestujoča oblast pod imenom: deželno glavarstvo. V tej oblasti bilo je središče druženja med stanovi, narodom in postavodajalno oblastjo; bila je vir vzajemnega zaupanja. Zvesti deželni stanovi mislili so se bliže vladarjevemu prestolu, ker na tem mestu so brez ovinkov do njega prišli. Bridko jih je zadela naredba leta 1783., ko se je v Ljubljani odpravilo deželno glavarstvo in podvrglo guberniji v Gradcu itd.“

Kako zeló so se že tadanji deželni zastopniki (stanovi) tujcev bali, kaže ravno to pismo na drugi strani, kjer želje stanov cesarju Leopoldu odkriva pod črko c) tako-le: „vse cesarske službe naj imajo domači; zoper temeljno deželno ustavo (Grundverfassung des Landes) je, ako se gospodarstvo njeno tujcem izroča, kajti kranjska dežela ima svoj poseben jezik, národ posebnega plemena in se po lastnih običajih in navadah loči od drugih, saj nikakor ni pričakovati, da bi tujci imeli tisto rodoljubje in tisto sočutje za blagor dežele, katero bi moralo navdajati vsacega uradnika, in nebilo bi pravično tujce rediti v deželi, domači zaslužni možje pa da bi morali kruha stradati.“

Tako so stanovi 1790. leta na prid domačiji govorili — ne samo natihoma med seboj, ampak očitno so svoj glas povzdignili do prestola cesarskega na Dunaj. Če pa dandanes deželni poslanec se pritoži v deželnem zboru, da nam tujce silijo v deželo, domače pa gonijo po svetu, kako vihrajo in kričijo — ne tujci, ampak domačini, ki si v tujcih zveze in podpore iščejo, in kako napadajo časnike narodne, ki isto pravo zahtevajo — in dogodbe na Ježici in Jančjem so jim sad národne intolerancije! Da bi Ljubljana že 1790. leta bila imela „Tagblatt“, to bi bili tadanji deželni stanovi križani za „Aufwiegler des Volkes“, „Schürer des Nationalhasses“, „Mitarbeiter an der Janzhbergerliteratur“ itd.

Mi omenivši starodavnih naših deželnih stanov ne rečemo družega kot — — — et meminisse juvat, ali „čez 7 let spet vsaka stvar prav pride“.

Za kratek čas in poduk.

Mojster skaza.

Ste kedaj slišali od njega? ste ga kedaj videli, mojstra skazo? Kaj hočete meni dati, da ga vam po-

kažem? Ne bo treba daleč iti, da bi ga videli. Kamorkoli pridem, najdem ga hitro in vam ga lahko pokažem.

Mojster skaza se po vnanjem malo razloči od drugih ljudi, razun da je njega obličje včasih prisiljeno modro; ko se ž njim meniš o opraviu njegovega rokodelstva, hitro ti bo zasmrdele njega samohvala; zakaj veliko ti bo povedal od svoje zastopnosti in umetnosti. Če kak drug kaj ume, tudi on zastopi; če drugi še tako čvrsto delajo, vendar se nobenega me vstraši; ni ga, da bi kako reč bolj prav, dobro in čisto izdelal, kakor on.

Kdor se klata po deželi, da dela išče — tak je večidel mojster skaza — ne pečaj se ž njim, maj ima še tolikanj dobrih pisanih pričevanj; nič mu ne verjemi; — gotovo te bo osleparil. Kedar se doma drži, postopa in okoli se ozira, kdo mu bo kaj zdelati dal; ako mu kaj daš ali naročiš, da bi ti kako reč hitro naredil, se bo zgovarjal, da zavoljo veliko njemu izročene ali naročenega dela ti ne more tako hitro narediti, pa vendar se bo dal preprositi, in kedar bo naredil, bo narejeno, da se Bogu smili! Ali je slabo narejeno ali tako skazeno, da se ne dá več popraviti. Poleg tega bo pa še večje plačilo kakor drugi, kateri prav naredé, od tebe tirjal, in od izročene blaga več ali mamj obdržal, te okradel in to zavoljo tega, da bi se pri pomanjkanju dela lože pošteno preživel!!

Ljubljana je poglavitniši sedež kranjske učenosti, mnogih žlahnih umetnosti in rokodelstev. Kako? ali se v takem mestu tudi mojstri-skaze najdejo? Nekteri velikovedci pravijo, — to naj bo pa med mami natihoma rečeno, — da še celó med temi, kateri dohtarijo, sodijo, zdravijo itd. se taki znajdejo. Predrzo je od takih gospodov kaj tacega govoriti; ko bi se med njimi kaj nakázne našlo, to bi dobilo drugo imé, in le med temi, ki z rokami delajo, se mojstri-skaze nahajajo.

V Ljubljani — tako je bilo meni povedano — je bil nek gospodičič štacuno odprl in začel na svojo roko delati; ta je bil kakor na dratu živ, fletne podobe, oblečen, kakor da bi bil iz škatlince vzet; na kmetih bi ga bili za kakega grofiča držalli. Mamka so mu iz mladega vse dovolili, očka pa za njega poduk in izbrušenje premalo skrbeli. Oba sta večkrat rekla: „z leti bo že tudi pamet prišla“. Kedar je odrasel, sta ga v daljna mesta na delo poslala, da bi se bil bolj zbrusil, brihten in brhek postal. Njemu pa ni bilo mar, da bi bil k umnim mojstrom na delo prišel; s skaznimi tovarši se je pečal, krčme, igre in še kaj hujega ž njimi obiskoval; zdaj je iz tega mesta na dom pisal, da ni bilo nikakor mogoče k delu priti; iz družega spet, da je bil do golega okraden, ali pa, da je nevarno bolan. Mamka so mu od ene strani skrivaj, očka od druge očitno denarjev pošiljali, dokler mi nazaj prišel, veči tepec in bolj nakazen, kakor je iz doma šel. Mamka so rekli mu štacuno napraviti, im vse bo prav. Očka pa, dasiravno se jim je zdelo, da bo ta prazna, so — svoji ljubi gospodinici od nekdanj zvesto pokorni — tudi to dovolili. Štacuna se odprè, gospodičič se s svojim gibčnim životom, s prijaznim obličjem in s sladkastimi besedami povsod prilizovaje marsilkeremu pripočí; njegovi stariši, posebno skrbne tetike s svojimi čvrstimi jezički, njega visoko povzdigujejo, in od tako lepe priložnosti za kakega dekliča govorreče, mu mnogotero delo privabijo in naklonijo. Mladí mojster pa je sam delo le slabo razumel; da bi si bill več pridobil, zato je cestne vlačugarje in potepuhe za delavce pobiral in jih slabo plačeval, za-nje nič skrbel in tedaj le slabo narejene ali skazene izdelke iz rok dajal. Ljudje tako goljufani in oškodovani so začeli se umikati in se ga ogibati. Da bi si svojo stopinjo bolj vtrdil, bil se je tudi še oženil. Oba sta se visoko nosila, sicer pa zeló nizka

bila. Ob nedeljah niso hoteli mlada gospá peš hoditi, da bi se bili sprehajali; kočije je bilo treba najemati. „Kdor previsoko zletí — pravijo — nizko obsedi“. V dveh letih je vse šlo rakom žvižgat, štacuno so zaprli. Memo gredoči so se vstavljali in rekli: „kaj ne, da je bil tukaj-le mladi mojster štacuno odprl?“ — — „kratko nikar — so drugi odgovorili — ne mojster, temuč mojster-skaza!“ Kako, Ljubljancanje! ali je ta res?

Tudi drugi mestni rokodelci lepšega imena ne zaslužijo, kakor gori imenovani, če se prevzamejo; če pri tem ostanejo, kar so se nekadaj delavci naučili, če jim ni zeló nič več mar, se v svojem rokodelstvu izuriti. Tako se prigodí, da s časoma in nezamerkljiviši slabše ali skažene izdelke, ali saj vendar ne tako čisto, ali trdno ali dopadljivo izdelanih, kakor drugi, iz rok ne dajejo; in tako še ne vedó, kedaj in kako imé zadobijo, da so mojstri-skaze. Kdor enkrat med ljudmi ob vero pride, za tega je vse zgubljeno. Mojstrov brez števila okoli po mestih je po tej poti že pod zló prišlo!
(Konec prihodnjích.)

Dopisi.

Iz Koroškega 20. maja. Mikalo bode vas Kranjce izvedeti, ali je kaj resnice v tisti pravljici, katero je „Tagblatt“ po svetu zatrosil, da je v Vratni vesi (Nemci so skovali „Rattendorf“ iz tega imena!) neki krčmar v svinjo bil zaklet in potem na Kranjsko bil gnan, da bi ga Mati božja v Brezji rešila. V Vratni vesi nobena živa duša ne vé o tej celi istoriji nič. Vse je gola laž.

Iz Gorice 18. maja — se „Wand.“ piše — da danes so se razposlale prve češnje; dunajski agenti so zavoljo njih že več dni tukaj; cena je zgodnjemu času primerna, 50 do 70 gold. cent na kolodvor pripejlane. Lani se je zgodnjih češinj prodalo za 60.000 goldinarjev iz Ravnic, Prebačine, Gradiškute in Dornberga.

Trst 17. maja. — Da se udeležimo veselice, ki je bila v nedeljo 15. dne t. m. v Bolunški čitalnici, smo se udje in rodoljubje tukajšnjih čitalnic iz okolice in Trsta popoldne z vihrajočimi zastavami in godbo na čelu podali na pot, pozdravit milo nam novo sestrico. Po vseh vaséh, kjer smo šli, bilo je vse polno ljudstva, ki nas je z navdušenimi živio-klici sprejemalo in se nam za daljo pot pridružilo. Ko smo dospeli do razpotja, tako imenovanega „ključa“, prišli so nam iz Kolonije čitalničarji z vihrajočimi zastavami naproti; godba milo zagode, in ko so se zastave v znamenje bratovske sloge križale, bilo je vse radosti ginjeno do solz. Došlim blizo Bolunce pridejo nam z zastavami in godbo naproti; godba zaigra „Naprej“ in zdajci ni bilo slava- in živio-klicev ni konca ni kraja. Ko smo dospeli do čitalnice bolunške in se ondi razveseljevali, pride še pevski zbor iz Bozovice pod vodstvom mladega gosp. J. Praprotnika tako lepo izurjen, da se je vse čudilo. Slava rodoljubnemu voditelju in vrlim pevcem! „Beseda“ se je začela z izvrstnimi govori, med katerimi sta se posebno odlikovala govor gospoda predsednika Peršica in od Koperškega gosp. profesorja Ravnika. Glediščina igra „Ravni pot“ se je vršila z živahno pohvalo; po igri so peli razni pevski zbori in godbe so igrale tako navdušilno, da smo se le težko ločili od veselega kraja, kjer je bilo nad 2000 ljudstva zbranega, tako, da vse je bilo bolj taboru kakor čitalničnemu shodu podobno. Ako nam nade naše po sreči stekó, kaj veljá, da na istem kraji bode meseca avgusta za Istro važen tabor. Bog daj!

Iz Postojne. (Program slovesnosti v četrtek 26. dan maja 1870. leta, pri ktorej se bo podružničnemu

praporu izročil trak.) Sokolovci se do 7. ure zjutraj zberó v polnej društveni obleki v čitalnici; ob pol 8. uri prenesó prapor na prostor pred čitalnico, kjer bodo Postojnske Slovenke izročile trak. Potem se podá društvo s praporom, spremljano od godbe, k sv. maši. Po cerkvenem obhajilu napravi društvo, če bo vreme ugodno, izgred čez Rakitnik in Matenjovas, od koder se proti poludné vrne. Ob 4. uri po poludné se snidejo Sokolovci na vrtu gosp. Lavrenčiča (pri Lebanu), kjer bo prosto razveseljevanje do mraka. Ob 8. uri zvečer bo v čitalnici beseda s sledečim programom: 1. „Moj dom“ od A. Nedveda. Poje moški zbor. 2. Tombola. 3. „Golobičica“. Poje moški zbor. 4. „Domači prepír“, vesela igra v 1 djanji. 5. Ples. — Povabljeni so vsi častiti udje Sokola in Postojnske čitalnice, kakor tudi vsi domljubi.

Odbor Sokolove podružnice
Postojnske.

Novomesto 20. maja. T. *) (O delih za uravnavo zemljiškega davka po novi postavi.) Okrajna cenilna komisija za uravnavo zemljiškega davka je za ta okraj sestavljena. Ali so pa tudi vsi izvoljeni in imenovani udje te komisije sposobni za to zeló važno opravilo, to nam bo še le prihodnost pokazala; kajti tu ne zadočuje le nevedno prikimovati storjenim predlogom, ampak treba je, razun popolnoma poštenih misli, v prvi vrsti tudi razumnosti, previdnosti in znanja nasledkov, ki bodo izviraliz tega dela. Že to se mi zeló nepripravno zdi, da je imenovan en sam poročevalec (referent) za dve okrajni glavarstvi, namreč za Novomesto in Črnomelj. Vsak okraj je pa za-se cenitveni okraj, in ima svojo posebno komisijo, svoje ude in svojega predsednika. Delo samo na sebi je važno in težavno tako, da potrebuje ne le vednega in razumnega, temuč tudi marljivega voditelja, ako se hoče delo dobro in v primernem času dovršiti in ne potegniti na dolgo klop, kakor je uradniška navada, in se že toliko let godí s poravnavo servitutov. Referent je tako rekoč duša tej komisiji; kako neki je mogoče, da bi ena sama duša dajala dvema truploma potrebno življenje? Vspešnega delovanja nam tedaj tukaj ni pričakovati.

Naj povem nekoliko o poslu teh komisij.

Prvo delo komisiji je pretresovanje doslè za cenitev nabranih pripomočkov, — in prvo delo referenta, da popotovaje pregleda ves okraj in potem nasvetuje, v koliko cenitvenih distriktov naj se cenitveni okraj razdelí. — Mislím, da se tukaj ne bo pokazala potreba razdeliti politični okraj v več distriktov, in sicer zato ne, ker se smé vsak svét (Cultursgattung) razdeliti na 8 razredov (Classen), v ktere se lahko vvrsté zemljišča od najboljših do najslabših. Po moji misli je tedaj prvo popotovanje referenta nepotrebno, ker to, ali se ima politični okraj razdeliti v več distriktov ali ne, komisija sama, kateri so okraj in vse okoliščine dobro znane, lahko doma odloči po lastni previdnosti.

Ko je to ravno omenjeno vprašanje rešeno, in so vse priprave dognane, ustanoví potem komisija srednjo ceno za vsaki kmetijski pridelek posebej, in pa za stroške, in to po tej ceni, kakor je bila leta 1855. do 1869., toda še prej se od teh 15 let izbriše tistih 5 let, v katerih je bila cena najviša, tako, da pride v poštev le 10 let z nižjo ceno.

Na podlagi tako preračunjene srednje cene se določi pravilna cena (Normalpreis) za razne kmetijske pridelke in stroške.

Ko je vse to dognano, bode referent, s starimi mapami v rokah, prehodil in pregledal ves okraj od kraja do kraja, ter ga popisal; ob enem pa bode tudi oči

*) Dobro došlo!